

nog obrazovanja i na fakultetima. Ni taj deo omladine nije homogen. Sastavljen je od veoma različitih slojeva, generacijski i polno. Razlikuje se po obimu i veličini sredstava koje ima za održavanje. Teritorijalno poreklo ima značajnog uticaja na stavove, opredeljenja i ponašanje. Ono što im je zajedničko jeste da su to izdržavani slojevi omladine i da ih je iz tih razloga kriza u toku najviše pogodila. Restriktivni karakter koncepcije razvoja pogađa dodatno ovaj deo omladine i zbog toga što školovani, naročito visokoškoolovani deo omladine, ima najslabije izgleda za buduće razrešavanje svojih životnih problema i pitanja. S jedne strane, mere restrikcije, same po sebi, u postojećoj socijalno-klasnoj i upravnoj-regulativnoj strukturi, ne teže ka bitnijim ulaganjima u kvalitetan ljudski rad, jer se upotrebom nekvalifikovanog rada mogu bitno smanjiti izdaci za radnu snagu, a samim tim kratkoročno postići veći ukupni dohodak u privredi, a s druge – opstanak i učvršćivanje industrijskog načina proizvodnje (i to onog klasičnog tipa), koji prvenstveno traži repetitivan fizički a ne proizvođački kreativni rad, nikako ne favorizuju zapošljavanje uključivanje u proizvodnju visokoobrazovanih stručnjaka. Zbog toga je perspektiva zapošljavanja dosta loša kada se radi o kvalifikovanom i visokokvalifikovanom radu. Samom tim, i opšta perspektiva tih delova omladine je dosta ograničena.

To ograničenje se najdrastičnije iskazuje kada se radi o svršenim stručnjacima neproizvodnih orijentacija (pravnik, ekonomista itd.). Međutim, to je samo privid. Zapošljavanje i visokoobrazovanih stručnjaka proizvodnih orijentacija nije ništa bolje. Činjenica da se oni u dosta velikoj meri zapošljavaju izvan svoje neposredne struke (Jugoslavija je zemlja u kojoj je postojao jedinstveni fenomen – da je van proizvodnje bilo zaposleno više inženjera nego u proizvodnji), da se veliki broj inženjera nalazi na rukovodećim mestima u poslovnim strukturama (što je nonsens, jer oni nisu studirali da bi se bavili ekonomijom i opštim upravljanjem, već da rade na problemima proizvodnje), pokazuje da je zapošljavanje visokoobrazovanih kadrova i u proizvodnim orijentacijama u sadašnjoj situaciji otežano. Te teškoće proizilaze iz samog karaktera proizvodnje, koji jeste takav da proizvodni i ekonomski više favorizuje, traži, u velikoj meri srednje obrazovane kadrove, a tek u malom postotku visokoobrazovane stručnjake.

Zbog ove protivurečnosti između načina proizvodnje i načina školovanja, kod nas se uvrežio stav da treba menjati i stalno reformisati način obrazovanja, i to prvenstveno visokoškolskog obrazovanja. Nema sumnje da visokoškoolstvo zahteva promene. Mogli bismo čak reći radikalne promene. Međutim, sve te promene neće dati nikakvog rezultata, dakle neće se ukinuti dihotomija i protivurečnost između proizvodnje i školstva, ako se ne promeni sam način proizvodnje. Treba uložiti velike i značajne napore za suštinsku izmenu industrijskog klasičnog načina proizvodnje. To znači radikalno menjati strukturu proizvođača, što se može jer posedujemo obrazovni kadar. To znači menjati odnose u proizvodnji tako da ciljevi proizvodnje ne budu u serijskim materijalnim proizvodima u čijoj proizvodnji uglavnom učestvuju nekvalifikovani fizički ljudski rad. To znači, takođe, koristiti naše prednosti, ekonomske i društvene, bitno uznapredovati u samoupravnoj organizaciji i samoupravnim odnosima i prekinuti s restriktivnom strategijom razvoja. Postepeno oslobađanje od industrijskog načina proizvodnje, naravno u okviru realnih mogućnosti, naglo bi promenilo postojeću socijalnu situaciju obrazovnog dela omladine. Vrlo brzo bi se pokazalo da postojeći deficiti u obrazovanosti to nisu. Verovatno bismo se tada našli u situaciji da nam bitno nedostaje obrazovnog kadra. To, naravno, ne znači da bi sve obrazovne institucije i programi opstali ovakvi kakvi su. Naprotiv, morali bi se značajno menjati. Međutim, menjanje strategije, što opet ne znači momentalne rezultate, ipak bi bilo dovoljno da se u velikoj meri smanje negativni tokovi u okviru kojih danas živi ovaj deo omladine.

Nije samo promena položaja školovane omladine razlog zbog kojeg bi trebalo napustiti strategiju restriktivnog razvoja i klasični način industrijske proizvodnje. Razlozi su daleko dublji u suštastveniji. Navedimo dva.

Prvi je da su postojeća strategija restriktivnog razvoja i, u velikoj meri, klasični industrijski način proizvodnje u suprotnosti s važećem ideologijom, s dominantnim vrednosnim sistemima. Dok dominantni vrednosni sistemi počivaju na glorifikaciji rada, proizvodnosti, narpetka, na razvoju, menjanju postojećeg, stvaranju boljih uslova života, razvoju demokratije i slobode, strategija restriktivnog rasta bitno ograničava, ili čak i ukida, te osnovne vrednosne strukture. To dovodi, s jedne strane, do inkompatibilnosti dva sistema – proizvodnog i vrednosnog, a s druge bitno ruši vrednosne sisteme, stvarajući široke osnove za anomično ponašanje stanovništva, pa samim tim i mladih. Problem rastućih protivurečnosti između vrednosnih sistema i načina proizvodnje (one su, inače, uvek prisutne u nekoj meri) mogu, ako dobiju veće naboje, neproduktivno i involutivno delovati. To bi, međutim, trebalo posebno istraživati kada se radi o jugoslovenskom savremenom društvu.

Drugi razlog je u tome da se restriktivnom strategijom razvoja i održavanjem postojećeg klasičnog načina industrijske proizvodnje ne rešavaju društvene protivurečnosti, osim što se, manje – više, održava postojeća socio-klasna struktura. Sa rastućim brojem mladih, školovanih ljudi, sa sve većim delom radnih ljudi (deo radničke klase koji živi isključivo od svog rada), sve sve većom diferencijacijom unutar same inteligencije na radne i profilerske aktivnosti, raste stalna opasnost zaoštavanja socijalnih sukoba. Restriktivna strategija razvoja i socijalni nosioci njene realizacije, po prirodi stvari, idu na podržavanje onih odnosa i grupacija koje održavaju postojeće stanje, a oštro se sukobljavaju s onima koji žele da to stanje menjaju (treba pogledati neka zakonska rešenja i predloge, pa da se već nazru takvi mogući trendovi). To mora, ako postane predominantno, da ima za posledicu dalje smanjivanje, dalju restrikciju razvoja, uopšte napad na socijalistički samoupravni vrednosni sistem.

S tog stanovišta proučavanje položaja i delovanja školovane, naročito visokoškoolovane omladine, predstavlja moguće indikatore stepena utvrđivanja zaoštrenosti odnosa između restriktivne startegije razvoja, klasičnog industrijskog načina proizvodnje i vrednosnih elemenata, ciljeva i socijalnih slojeva koji su nosioci socijalističkog samoupravnog preobražaja.

NAPOMENA:

Ovaj tekst je pročitao na Savetovanju o omladini u Arandelovcu

naša je kuća u oblacima

milosav slavko pešić

*Prołaze godišnja doba
Naša je kuća u oblacima*

*Nebo je ogromna soba
U kojoj živimo s izmaglicama*

*Majka raspiruje ognjište
Duva i duva i lete zvezde*

*Nebo je puno i još ište
Dok kroz kuću vetrovi jezde*

*Padaju snegovi liju kiše
Vreme je nestalno ko oči zle*

*Uskoro nas neće biti više
Naša je kuća naše nebesno tle*

onix ljljanina čud

ferenc vesteg

*Hej Ti, Mesečino, Tajno,
Koja titraš iznad života,
Iznad ponora, i bludiš
Iznad haosa pitanja!...
Znaš li? Da si tašta i lepa!*

1. Glas od Ne-Glasa

*Muka, muke, mukama.
Zalud.
Nema zaštite.
Košmar udara na košmar.
Sve gore.
Užas.
Ponor, slučaj i vetar.
Suludi sled na led.
Pada sneg u velikim pahuljama.*

2. Car Nehaj

*Ti hoćeš vreme da gledaš
zaustavljeno.
I da tako i ostane
ljudskom voljom netaknuto.
I hoćeš da si kao
laka noćna izmaglica
koju vidi (samo)
demonova nesanica.
Jer taj demon je Car Nehaj
u čijoj je vlasti
izvrnuti beskraja.
Slušaj samo taj nečujni huk
kako struji
kroz (njegov) ledeni kuk!*

(Lenjingrad, Zimski kanal,
januar 1983)

S mađarskog preveo autor